

- Bolalar nevrozlarining belgilaridan biri tungi qo'rquvning namoyon bo'lishidir. Bunda bola tunda birdaniga sakrab uyg'onib ketadi. Yuziga dahshat ifodalangan bo'ladi, qizarib ketadi, baqiradi, terlab ketgan bo'ladi.

- Nevroz oqibatida bolada ichki organi funksiyasi ham buzilishlar kuzatilishi mumkin. Bunda birinchi bo'lib avval qandaydir kasallikni kechirgan organ faoliyati yoki tizimi buziladi. Ko'p hollarda oshqozon yoki ichak faoliyati zarar ko'radi.

- Bolalar nevrozining tipik ko'rinishi ishtahaning yo'qolish belgisidir.

- Nevrozda bolada siydik va ahlatini tuta olmaslik kuzatilishi mumkin. Ba'zi hollarda ularning tutilib qolishi ham kuzatiladi. Buning sababi uzoq vaqt uni tutib turishga bolaning majbur bo'lishidir.

Tadqiqotimizda bolalarining psixologik holatida o'zgarishlar bo'layotganligi haqida shikoyat qilgan ota-onalar bilan suhbatlashdik. Bolalarda nevroz holatini aniqlash uchun I. B. Dermonovning "Psixik taranglik va nevroitik tendentsiya belgilarini" aniqlash metodikasidan foydalanib so'rovnoma o'tkazildi. Shunga ko'ra bolalarda psixik tanglik va nevroitik tendentsiya belgilarini aniqlashga qaratilgan natijalar tahlil etildi.

Ushbu belgilar bolalarda savolnoma asosida bolada nevroitik tendentsiyani mavjudligin ko'rsatadi. 10 nafar boladan ushbu belgilar namoyon bo'lgan 6 nafar bola belgilab olindi. Ularning ota-onalari bilan suhbatlashib boladagi nevroz belgilarini aniqladik va uning qaysi shaklda tegishligini tahlil etdik.

Ota-onalar bilan suhbat asosida ularning xulq-atvori va psixik holatlarini tahlil qilar ekanmiz bolalarda nevrozning namoyon bo'lishi va kechishi o'ziga xos xususiyatlarga egaligi namoyon bo'ldi. Bolalarning har birida nevrozning kechishi o'ziga xosligini hisobga olib psixoterapevtik mashg'ulotlarni individual tarzda olib borishni belgilab oldik. Har bir bola bilan davolash mashg'ulotlarini rejasii ishlab chiqdik va unda qo'llaniladigan usullarni ishlab chiqdik.

Tadqiqotlar asosida quyidagi xulosalar qilindi:

Nevrozning bolalarda kechishi o'ziga xos xususiyatlariga ega va u bolaning psixik holatida namoyon bo'ladi. Bolalarda nevrozning kechishi o'ziga xos xususiyatga ega bo'lganligi kabi uni davolash ham o'ziga xosdir. Nevrozni davolash uchun qo'llaniladigan usullarni bolani yoshiga xos ravishda ishlab chiqish va o'tkazish talab etiladi. Chunki bunda bolaning kattalar nutqini tushuna olishi, berilayotgan ma'lumotlarni idrok eta olishi, mantiqan tushunib eta olishi nazarda tutiladi. Olib borilgan tadqiqotlarimiz asosida o'z xulosalarimizni chiqardik. Bolaning hali asab tizimini nozikligi uni tez psixik jarohatlanishiga olib keladi. Bolaning emotsionalligi tufayli bir emotsional holatdan ikkinchi emotsional holatga yengillik bilan o'tishi kuzatildi. Bolaga ozgina ehtiyotsizlik yoki e'tiborsizlik bilan qilingan harakat unda psixik holatni yomnlashishiga olib keladi. Bola tashqaridagi notich muhit, salbiy ta'sirlardan tez ta'sirlanadi va uni umumiy holatida o'zgarishlarni vujudga keltiradi.

GEPATITLAR UCHUN OZIQA TARKIBINI BIOLOGIK FAOL MODDALAR BILAN BOYITISHNING BIOTEXNOLOGIK USULLARI

Kuramatova Shahlo, Yusupova Muxabbat

8496.xash@gmail.com

CAMU xalqaro tibbiyot universiteti

Mavzuning dolzarbligi: XXI asrga kelib Yer yuzida aholi soni tubdan oshib bormoqda. Bu esa bir qancha yirik muammolarning kelib chiqishiga va Yer sharining ekologik holati yomonlashuviga olib kelmoqda. Insoniyat oldida turgan eng katta muammolardan biri bu salomatlikni yomonlashuvidir. Hozirgi vaqtda aholi orasida bir qancha kasalliklar kelib chiqishi va insoniyatga keltirayotgan zarari yuqori foizlarni ko'rsatmoqda. Yer yuzida tarqalayotgan mavsumiy kasalliklardan biri bu virusli hepatitdir. Virusli hepatit butun dunyoda jumladan Respublikamizda ham inson yqumli patologiyasida yetakchi o'rinlardan birini egallaydi. Butunjahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) mutaxassislarining fikriga ko'ra, dunyoda har yili

birgina gepatit C (HS) 3-4 million kishini yuqtiradi va 350 mingdan ziyodi ushbu infeksiya bilan bog'liq jigar kasalliklaridan vafot etadi. Virusning genetik tuzilishining sezilarli o'zgaruvchanligi va infeksiyaning epidemik jarayonining ko'p faktorli rivojlanishi infeksiyaning surunkali shakllarini o'ziga xos profilaktika qilish va samarali davolash tizimini yaratishga to'sqinlik qiladi. Shu sababi virusli gepatit bilan kasallangan organizmlarda kasallikni kechishini kuzatish hamda bu kasallikni oldini olish asosiy masala hisoblanadi. Kasallikni kuzatish va davolash maqsadida biotexnologik yo'llar bilan olingan biologik faol moddalarni ovqat tarkibiga qo'shish, ularning ta'sirida organizmda sodir bo'layotgan o'zgarishlarni kuzatish zarur.

Tadqiqot maqsad va vazifalari: gepatit kasalligi bilan kasallangan bemorlarni ozuqasi tarkibini o'rganish va jigar faoliyatini yaxshi tomonga o'zgartirish.

Jigar eng muhim inson organlaridan biridir. Jigarning organizm hayotidagi ahamiyatini ortiqcha baholash mumkin emas. Ushbu tanada juda ko'p turli xil funktsiyalar mavjud. U besh yuzdan ortiq reaksiyalarda qatnashadi, vitaminlar, shakar, gemoglobinni saqlaydi, qonni filtrlaydi. U safroni tinimsiz ajratib turadi, bu sizga oziq-ovqat tarkibidagi yog'larni parchalash va hazm qilish, qonni qizdirish va shu bilan birga tananing eng chekka burchaklarini ham isitishga imkon beradi. U tanani zararli va zaharli moddalardan himoya qiladi, odamning zaharlanishidan o'lishini oldini oladi va yana turli xil ishlarni bajaradi.

Jigar ovqat hazm qilish bilan shug'ullanadi, oziq-ovqat, suv yoki havo bilan oziqlanadigan zararli moddalarning ko'pini bartaraf qiladi, shuningdek metabolizm jarayonida katta rol o'ynaydi. Insonlar tomonidan sotib olingan oziq-ovqat mahsulotlari ko'pincha pestitsidlar, nitratlar, insektitsidlar, zararli konservantlar va bo'yoqlar, og'ir metal tuzlari va boshqa toksik moddalarni o'z ichiga oladi. Jigar tanadagi tabiiy filtrdir, agar u juda og'ir bo'lsa, u ifloslangan bo'lib, to'g'ri ishlamay qoladi. Ko'pincha jigar bunday katta zarba bilan kurashishga bardosh berishi qiyin. Bundan tashqari, nazoratsiz dori-darmonlar, doimiy stress, depressiya, yomon odatlardan voz kechmaslik, uyqu va noto'g'ri ovqatlanish yetishmasligi tananing himoya funksiyalariga salbiy ta'sir qiladi va jigar faoliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Hozirgi kunda sog'lom ovqatlanish muammosi o'ta dolzarb bo'lib qolmoqda. Jigar kasalligining oldini olish uchun eng yahshi vosita - sog'lom ovqatlanishdir. Bu muntazam ovqatlanish, mo'l-ko'l meva va sabzavotlar, oson hazm bo'ladigan oqsillar, o'simlik moylari, kam yog'li sut mahsulotlarini iste'mol qilish demakdir. Jigar salomatligi uchun yog'li go'sht ovqatlari, qayta ishlangan mahsulotlar, tezkor tayyor bo'ladigan ovqat va qulay ovqatlar, shuningdek shokolad, kakao va boshqa kalorili shirinliklar miqdorini me'yorini saqlash zarur.

So'nggi yillarda biologik faol qo'shimchalar tibbiyotda fosfolipidlar, ko'p to'yinmagan yog'li kislotalar va vitaminlar bilan birgalikda jigarni himoya qilish uchun faol qo'llaniladi. Virusli gepatit bilan og'riqan bemorlarni oziq-ovqat tarkibini yaxshilash, ovqat tarkibiga organizm immun tizimini kuchaytiruvchi biologik faol moddalar kiritish hamda jigar hujayralarini tiklanishiga ko'mak beradigan ozuqani ishlab chiqish biotexnologiyasi ishlab chiqilmoqda. Virusli gepatit bilan kasallangan bemorlar uchun to'la qiymatli parhez taom bilan ta'minlanishi kerak. Chunki kasallik davrida jigar va uning hujayralari zararlangan bo'lib, ularning ovqat hazm qilish jarayonida aziyat chekmasligini nazorat qilish kerak. Bu davrda bemorning ovqat tarkibiga butunlay o'zgartirish, ya'ni yog'li ovqatlardan chekinib parhez taomlariga o'tish kerak bo'ladi.

Jigar kasalligi uchun oziq-ovqat muntazam va ratsion muvozanatli bo'lishi kerak, kuniga taxminan 100 gramm oqsil va 150 gramm uglevodlar iste'mol qilinishi kerak, shu bilan birga yog 'miqdori 80 grammgacha kamayishi kerak. Har kuni menyuda sut mahsulotlari, go'sht, sabzavot va don mahsulotlari bo'lishiga e'tibor qaratish zarur; haftada bir necha marta go'shtli taomlar baliq bilan almashtirilishi kerak. Kuniga iste'mol qilinadigan barcha oziq-ovqat mahsulotlarining energiya qiymati 2500 dan 3000 kkalgacha bo'lishi kerak.

Xulosa. Ma'lumki, virusning turli genotiplari kasallikning xususiyatlariga, davolash samaradorligiga va, ehtimol, kasallikning natijalariga turlicha ta'sir qiladi. Virusning genetik tuzilishining sezilarli o'zgaruvchanligi va infeksiyaning epidemik jarayonining ko'p faktorli rivojlanishi infeksiyaning surunkali shakllarini o'ziga xos profilaktika qilish va samarali davolash tizimini yaratishga to'sqinlik qiladi. Shu bilan birga, bemorlarning aksariyat qismida kasallik

yashirin (yashirin) bo'lib, qoida tariqasida aniqlanmagan bo'lib qoladi. Bunday holda, o'z vaqtida davolanmaganligi sababli, bemorlar nafaqat sog'lig'ini jiddiy xavf ostiga qo'yishadi (ular jigar sirrozi, gepatotsellulyar karsinoma rivojlanishi mumkin), balki boshqalar uchun yuqtirish manbalariga aylanadi. Bunday vaziyatda infeksiyani erta aniqlash, xususan uning yashirin komponentini to'liq aniqlash maqsadida gepatitni laboratoriya diagnostikasi usullarini takomillashtirish birinchi o'rinda turadi.

ЭКОЛОГИЯ ЧЕЛОВЕКА: К ИНТЕГРИРОВАННОМУ ПОДХОДУ К ЗДОРОВЬЮ И ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЕ

Ботиров М.Т., Норматова Ш.Н.
arsif@mail.ru, botirov@camuf.uz, shahnozaid@mail.ru
Central Asian Medical University

Актуальность исследований и действий в области "Экологии человека" подчеркивает неотложность адресации глобальных экологических вызовов как средства обеспечения здорового и устойчивого будущего для всех. Осознание и активное участие каждого человека в этих процессах является ключом к успешному преодолению экологических и здоровьесберегающих вызовов современности.

Влияние окружающей среды на здоровье человека является многоаспектным и охватывает широкий спектр воздействий, начиная от физических и химических загрязнителей и заканчивая социально-экономическими условиями жизни. Различные компоненты окружающей среды — воздух, вода, почва, а также созданные человеком жилищные и рабочие условия — могут оказывать прямое или косвенное влияние на физическое, психическое и социальное благополучие людей. Рассмотрим основные аспекты этого воздействия:

1. Загрязнение воздуха. Прямое влияние: Дыхание загрязненным воздухом увеличивает риск развития респираторных заболеваний, таких как астма, хроническая обструктивная болезнь легких (ХОБЛ) и рак легких. Мелкодисперсные частицы (PM_{2.5} и PM₁₀) могут проникать в глубокие отделы легких и даже попадать в кровоток, вызывая сердечно-сосудистые заболевания. Косвенное влияние: Долгосрочное воздействие загрязнения воздуха связано с увеличением риска развития неврологических заболеваний, включая болезнь Альцгеймера и Паркинсона, а также может влиять на когнитивное развитие детей.

2. Загрязнение воды. Загрязнение воды химическими веществами, такими как свинец, ртуть, пестициды и промышленные отходы, может привести к хроническим заболеваниям печени, почек, а также к отравлениям и нарушениям развития у детей.

3. Шумовое загрязнение. Постоянное воздействие высоких уровней шума, особенно в городских условиях, может привести к повышению уровня стресса, нарушениям сна, ухудшению слуха и даже увеличению риска сердечно-сосудистых заболеваний.

4. Изменение климата. Изменения климата приводят к увеличению частоты и интенсивности экстремальных погодных явлений, таких как жара, засухи и наводнения, что непосредственно влияет на здоровье через тепловые удары, обезвоживание и травмы. Климатические изменения также способствуют распространению инфекционных заболеваний, передаваемых через воду и пищевые продукты, а также векторными путями (например, через комаров).

5. Потеря биоразнообразия. Снижение биоразнообразия может уменьшить доступ к традиционным продуктам питания и лекарствам, а также ослабить естественные механизмы очистки воды и воздуха, увеличивая уязвимость человека к заболеваниям.

6. Социально-экономические условия. Неблагоприятные социально-экономические условия, включая недостаток жилья, низкий уровень образования и отсутствие доступа к